

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA MATEMATIKY, FYZIKY A TECHNICKÉ VÝCHOVY

**VYUŽITÍ TECHNIKY LAND ART
V MATEŘSKÉ ŠKOLE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Sudová

Předškolní a mimoškolní pedagogika, obor Učitelství pro mateřské školy

Vedoucí práce: PhDr. Petr Simbartl, Ph.D.

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Využití techniky Land art v mateřské škole“ vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 26. dubna 2022

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Petru Simbartlovi, Ph.D. za odborné rady, ochotu a inspiraci, kterou mi věnoval.

Také bych ráda poděkovala paní učitelkám v mateřské škole Mochtín u Klatov, za zprostředkování mé praktické části.

OBSAH

Úvod	2
1. LAND ART	3
1.1 DEFINICE A VÝZNAM LAND-ARTU	3
1.2 HISTORIE LAND-ARTU	4
1.3 ZAHRANIČNÍ PŘEDSTAVITELÉ LAND-ARTU	5
1.4 LAND ART V ČESKÉM PROSTŘEDÍ	8
2. VÝTVARNÉ TECHNIKY A PRÁCE S PŘÍRODNÍMI MATERIÁLY V MATEŘSKÉ ŠKOLE	11
2.1 VÝZNAM VÝTVARNÝCH TECHNIK V MATEŘSKÉ ŠKOLE	11
2.2 CHARAKTERISTIKA PŘÍRODNÍCH MATERIÁLŮ VYUŽITELNÝCH V MATEŘSKÉ ŠKOLE	12
2.3 VÝTVARNÉ TECHNIKY POJÍCÍ SE K PŘÍRODĚ	15
2.4 VYUŽITÍ LAND ARTU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	18
3. PRAKTICKÁ ČÁST.....	20
3.1 CÍL AKTIVIT.....	20
3.2 MÍSTO REALIZACE.....	20
3.3 NÁVRH AKTIVIT.....	21
3.4 CELKOVÉ ZHODNOCENÍ.....	49
ZÁVĚR.....	50
RESUMÉ	51
SEZNAM LITERATURY	52
SEZNAM OBRÁZKŮ	54

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila z důvodu, že oceňuji přírodní materiály a především práci s nimi v samotné přírodě. V dnešní technické a moderní době zaniká jedinečný význam přírodních materiálů a do popředí se dostávají plastové multifunkční hračky a ne jedna mateřská škola je s nimi zahlcena. Myslím si, že zrovna pedagogové, mají jedinečnou příležitost navrátit přírodní materiály a poukázat na jejich mnohostrannost. Jak využití těchto materiálů, tak i pobyt v přírodě přispívá ke komplexnímu a všeobecnému rozvoji dětí. Tyto důvody mne inspirovaly k technice land art. Umění, které využívá přírodu a dary, které se v ní nachází. Děti se pomocí této techniky naučí kreativně využít a také přetvořit přírodní materiály v něco nového.

Práce obsahuje dvě části – teoretickou a praktickou. Teoretická část v úvodu první kapitoly vysvětlí a přiblíží pojem land art. Dále je v krátkosti zmíněn obecný vývoj land artu, jak ve společnosti, tak i od jeho počátku. Jsou zde zahrnuti z mého pohledu nejvýznamnější umělci české národnosti a i ze zahraničí, kteří jsou představitelé land artu. Druhá kapitola je zaměřena na land art využitý v mateřských školách, jaký vliv tato technika má na děti a co u nich rozvíjí. Jsou zde stručně popsány výtvarné techniky, které můžeme v mateřské škole uskutečnit pomocí přírodních materiálů. K závěru druhé kapitoly jsem rozpracovala rozdělení přírodních materiálů a jejich krátký popis.

Praktická část zahrnuje deset realizovaných aktivit v mateřské škole, inspirované samotným land artem. Každou aktivitu jednotlivě představím a rozeberu, jak z hlediska cílů, metod, forem, tak i samotnou realizaci s jejím hodnocením. Závěrem celé praktické části provedu zhodnocení všech aktivit a také přínos tvorby v přírodním prostředí.

1 LAND ART

Tato kapitola pojednává o uměleckém směru, který se nazývá land art. První podkapitola se věnuje jeho základnímu představení čtenáři. Dále je v krátkosti zmíněna historie a to v podobě vzniku land artu a s tím spojené zajímavosti. Zmíněný umělecký směr je známý svými světovými představiteli, a proto další podkapitoly obsahují důležitá jména umělců, z řad českých i zahraničních.

1.1 DEFINICE A VÝZNAM LAND-ARTU

Slovo land art v překladu „krajinné“ nebo „přírodní“ umění vzniklo ze složení dvou anglických slov land – země, art – umění. (Baleka, 1997, str. 197) Jeho podstata spočívá v samotné přírodě, kde hlavní úlohu nesou přírodní živly.

„Land-art (někdy též earth art nebo earthworks) je umělecký směr, který v nejširším smyslu zahrnuje umění a tvorbu přímo v krajině“ (Hejtmánková, 2013, str. 10)

Můžeme ho zařadit do konceptuálního umění, kde je důraz kladen na nápad, myšlenku a umělci využívají různé prostory k vytváření prostředí, kam spadá i samotná příroda. Podle autorky Pavlíny Morganové je vždy v land artu přítomen akční prvek, a proto ho řadí do kontextu českého akčního umění. Umělci tvoří na odlehlých místech, kam musí divák putovat. Jejich díla jsou vystavena proměnám přírody a neodvratitelnému zániku. Konceptuální idea těchto děl je proto neméně důležitá jako u akčního umění. (Morganová, 1999, str. 15-16)

Land art využívá nekonvenční a málo hodnotné materiály, např. běžnou zeminu, hlínu, písek a kamen, ale spokojí se i se senem nebo slámou. Zabývá se neošetřenými kmeny stromů, kládami a suchými větvemi. Materiálem zemních prací může být také voda ve formě deště, nebo ledu či sněhu. Někteří umělci také používají produkty přírodního původu, které jsou průmyslově zpracované. (Zhoř, 1992, str. 105)

Land art zasahuje nepřímou i přímo do prostředí přírody a vytváří tak zcela nevšední umění a snaží se skrze něj nalézt a obnovit „ztracený“ vztah člověka k přírodě. Spolučinitelem tvorby jsou přírodní živly, a proto umělec vstupuje do procesu, jehož konečnou podobu

nelze zcela ovlivnit. V tomto ohledu land art přirozeně podporuje takový postoj k tvorbě, který se zříká vlastnění a lpění na díle.

Účelem tohoto umění je zobrazit přírodu, takovou jaká je. Tato změna je uskutečněna vhodnými prostředky a materiály, má reprezentovat základní přírodní zákony v kontextu změn, které tentokrát ovládá člověk, vědom si zmíněného zákona. Jeho zásah se má stát pouze přirozeným otiskem člověka v neporušené přírodě, kterou zlidští a promění v duchu přírodních zákonů, kterým jako člověk podléhá. (Baleka, 1997, str. 197)

1.2 HISTORIE LAND-ARTU

V 18. století můžeme pozorovat přiblížení se k přírodě pouze jako její znázornění na obrazech. Mluvíme tedy o romantismu, který především hledal inspiraci v samotné přírodě. Malíři považovali krajinu jako slovník, pomocí kterého vyjadřovali své myšlenky a pocity. Jeden z největších malířů tohoto směru je Eugène Delacroix a z českých řad malíř Josef Mánes. (Mráz, 2001)

Počátek land artu souvisí s postojem umělců, kteří začínají odmítat komercializaci umění. Tito zmínění umělci opouštějí svá studia a vyhýbají se galeriím, jako prostorům pro uchování svých děl. (Hejtmánková, 2013, str. 13)

Land art se zrodil v 60. letech 20. století ve Spojených státech amerických. Umělci se začali více zajímat o přírodu a její přeměnu, další změna vedla k přesunutí z galerie do krajiny, protože se cítili v přírodě svobodní, ničím nebyli limitováni a pocit stísněnosti byl náhle pryč. Samotné prostředí a síla přírody jim dodala inspiraci a nové možnosti. Do galerií land-artisté zavítají pouze proto, aby vystavili své akce pomocí fotografií. Často se můžeme setkat s prvky přírodních materiálů, které byly využity při tvorbě a dovezeny tak z krajiny v původním stavu.

Začínající umělci pocházeli často z řad minimalistických sochařů, a proto bylo pro ně zajímavé uvést díla do nových prostorových souvislostí. Na rozdíl od práce v uzavřeném ateliéru se pro ně stal otevřený prostor výzvou. (Hejtmánková, 2013, str. 13)

První „zemní díla“ (nazývána earthworks) a jejich způsob realizace si vysloužila častou kritikou, i když nabízela zajímavý konceptuální pohled. „*Například americká umělkyně*

Patricia Johansonová kritizovala drastickou metodu používání těžké technologie a její dopad na živá společenství.“ (Hejtmánková, 2013, str. 13)

Land art se ubíral úplně jiným směrem než ostatní umělecké styly. Využíval opomenuté a netradiční materiály a vyzdvihl je tak divákům do podvědomí. V době, kdy se land art rozvíjel, se začal objevovat zájem o ekologii, což mu pomohlo se zviditelnit.

Do širšího povědomí se umělecký směr dostal až výstavou „Earthworks“, která se konala na podzim roku 1968, a to v newyorské galerii Dwan Gallery. Vernisáž uspořádal Robert Smithson a vystavil tak svá land-artová díla, která byla zachycena na fotografiích. Výstava zpochybnila všechny dosavadní přístupy k umění. Ve stejném roce byla zveřejněna Smithsonova esej nazvaná Sedimentace myslí: Pozemní projekty. Zmínil zde postoje a názory land-artistů a myšlenky vyjadřující jejich tvorbu. (Zhoř, 1991, str. 17)

1.3 ZAHRANIČNÍ PŘEDSTAVITELÉ LAND-ARTU

„Rodištěm světového land artu jsou Spojené státy americké. Jeho nejznámější projevy vznikají od pozdních šedesátých a během sedmdesátých let dvacátého století. První velké projekty land-artu se realizovaly ve zdánlivě nekonečném pouštním prostoru států Nevady, Utahu, Nového Mexika či Arizony.“ (Prorůstání, 2020, str. 9-10)

Světový land art, především americký, je typický svojí monumentálností. Umělci mají možnost tvořit na rozlehlých místech, a tak se jejich díla mohla rozšířit do zcela neobvyklých měřítek. Často využívají různou techniku (bagry, buldozery).

Land art je i otázkou britského umění. Má rozdílný přístup, než americký land art, který obsahuje romantické pojetí amerického západu. Britský nese tradici krajinářství. (Dempseyová, 2005, str. 260)

Robert Smithson

Robert Smithson (2. ledna 1938 – 20. července 1973) je považován jedním z hlavních představitelů land artu. Je svým původním vzděláním sochař, a přesto cítí potřebu pracovat v obrovském měřítku a v neomezeném prostoru. Sbíral různé materiály z otevřených prostorů a vytvářel fotografie a mapy o těchto místech. Vše poté vystavil na výstavě s názvem „Earthworks“, kterou jsem už zmiňovala. Robert Smithson pracoval s krajinou,

jako by to byla sochařská hmota určená k tomu, aby byla přetvářena. *„Označil dokonce galerie za „hřbitovy“ neživých uměleckých předmětů, které podporují uměleckou soutěživost a chápání díla jako spotřební komodity. Svou tvorbu proto Smithson oživil tím, že ji uvedl do interakce s krajinou a diváka naopak vyzýval k hledání jeho krajinných objektů, jakož i ke změně pohledu na krajinu nedotčenou či dokonce zdevastovanou.“* (Hejtmánková, 2013, str. 13)

Jeho nejznámější dílo se nazývá „Spiral jetty“. Přeměnil průmyslovou krajinu, zničenou těžbou ropy a vytvořil tak spirálové molo, které vzniklo ve Velkém solném jezeře v Utahu v roce 1970. Robert Smithson tak proměnil přírodu v umění, které si příroda nakonec erozí vezme zpět. (Dempseyová, 2005, str. 261)

Richard Long

Richard Long (2. června 1945 – současnost) volí skromné prostředky. Jeho umělecký počín představuje chůze (po Andách, Himalájích, aj.), kdy zanechává po sobě různé vyšlapané linie nebo kamenné útvary. Vše poté prezentuje za pomoci fotografií, textů, či instalací z přírodních materiálů a to v galeriích. (Hejtmánková, 2013, str. 13)

„Vytváří znaky v krajině jako kontemplativní záznamy lidské přítomnosti – na počátku vlastní chůze trávou, později pečlivým pokládáním přírodních materiálů z daného místa a jejich přesunem do galerijního prostoru.“ (Prorůstání, 2020, str. 10)

Svá umělecká díla vytváří z nalezených materiálů, jako například různé asambláže nebo sochy. Dále díla vyfotografuje a poté zanechá pracovat samotnou přírodu (působení povětrnostních podmínek), čímž je svým způsobem vrací zpět krajině. Jeho hlavním cílem vždy bylo souznít a splynout s přírodou.

Jedno z jeho nejvýznamnějších děl nazval Linie deseti mil. Dílo vzniklo roku 1969, kdy chtěl divákům přiblížit umění land artu. Chodil přírodním terénem po jedné linii, až za několik dní vyšlapal šestnácti kilometrovou stezku, která měla připomínat přímou čáru protínající krajinu. (Zhoř, 1992, str. 99)

Slova autora: *„Šlo mi o promyšlený přístup k umění i přírodě, dělat díla viditelná i neviditelná a využívat k tomu pružným způsobem idejí, chůze, kamení, stop, vody, času, atd. Měl to být protiklad amerického pojetí zemního umění, kde umělec k tvorbě potřebuje nejdříve spoustu peněz, pak nějaký obrovský pozemek, který potom s pomocí těžké techniky, buldozerů*

a bagrů přetvoří. To je podle mne skutečné kapitalistické umění. Chodit v Himalájích však znamená dotýkat se země lehce a je v tom rozhodně víc osobního a fyzického zaujetí, než kdy si umělec naplánuje obrovské zemní dílo, které za něho provede četa buldozeristů.“
(Bláha, 1997, str. 91-92)

Michael Heizer

Michael Heizer (4. listopadu 1944 – současnost) byl původně malířem. *„Vyschlá jezera amerického Západu vytvořila ideální podmínky pro jeho aktivity. Pomocí těžkých stavebních strojů vyrýval hluboké příkopy (nebo stavěl naopak betonové valy), aby člověk stojící u nich nebo přímo v nich viděl jen to, co mu určil autor projektu.“* (Zhoř, 1992, str. 98)

Jedno z jeho děl vytvořené mezi roky 1969–1970 se nazývá Dvojitý negativ (Double Negative). Nad řekou Virginia v Nevadě vyhloubil a přemístil 240 000 tun písku a kamení. Vytvořil tak jámu, která byla patnáct metrů hluboká, devět metrů široká a půl kilometru dlouhá.

Heizer v jednom rozhovoru zmínil: *„Podstatným aspektem zemní orientace je, že se díla vyhýbají galeriím a umělec nemá komerční ani utilitární záměr. Umění se příliš rychle stává druhem zboží. Jedním z důsledků zemního umění by mohlo být úplné odstranění statutu zboží z umělecké tvorby.“* (Zhoř, 1992, str. 102)

Andy Goldsworthy

Andy Goldsworthy (26. července 1956 – současnost) se při své práci zaměřuje na tvar, barvu, charakter a podstatu. Pracuje jednak se změnami v přírodě, tak i s rytmem ročních období. *„Vnímá krajinu jako poetické místo bohatých prostorových, fyzických a barevných proměn. Tuto skutečnost pak reflektuje například jemným „překreslováním“ její vnější podoby záhadně neúčelovými kamennými zdmi, zasazením prostorových děl do volné přírody a tvorbu drobných objektů z přírodních materiálů.“* (Prorůstání, 2020, str. 11)

Další zahraniční land-artisté, kteří stojí za zmínění:

Walter De Maria, známý dílem Linie dlouhá půl míle (1968), kdy narýsoval v Mohavské poušti vápnem dvě rovné linie, které se sblížují a ztrácejí na obzoru vzdáleném jeden kilometr. (Zhoř, 1992, str. 98)

Christo, který zavěsil oponu těžkou tisíc tun přes údolí Velkého kaňonu ve východoamerickém Coloradu. Látka má napodobovat oponu v divadle a „*dokud se nerozpadne „sešlostí stářím“, bude vytrvale skrývat tajemství divadla přírody*“. (Bláha, 1997, str. 95)

1.4 LAND ART V ČESKÉM PROSTŘEDÍ

V českých zemích by se dala díla spadající pod land art zařadit do akčního umění nebo do krajinářské, zahradní architektury. Rozdíl oproti americkému land artu spočíval v krajině a mentalitě. (Hejtmánková, 2013, str. 14)

Česká krajina je také spojována s dlouhodobou historií známých míst. Land-artisté se na to museli zaměřit a zachovat tak původ přírodního prostředí.

„Řada umělců se k tvorbě v přírodě dostala přes tradiční sochařství či malířskou tvorbu. V šedesátých letech to byli paradoxně umělci patřící k tzv. konstruktivním tendencím.“ (Morganová, 1999, str. 61)

Ivan Kafka

Ivan Kafka (29. února 1952 – současnost) je jeden z nejznámějších českých land-artistů. Jeho díla nesou důležitý prvek a to je intimita, která je způsobena fotografiemi.

Ve známé realizaci „Cyklu bez názvu“ se snažil využít různé materiály (listí, sníh, větve, sláma, ...), které se však v prostředí, kde tvoří, nenachází. *„Základním formotvorným prvkem tohoto cyklu se stala duralová krychle o hraně 120 cm – postavená do volné krajiny na Českomoravské vysočině“.* (Morganová, 1999, str. 70) Kafka si také uvědomil, že člověk nemůže přírodu zformovat do tvaru, který si přeje. Druhé jeho nejznámější dílo nese název „Lesní koberec pro náhodného houbaře“. Vytvořil barevné kompozice sestavené z listů, kde využil princip seriality. Jednotlivé listy především ze stromů javor, červený dub, buk, vlašský ořech a další, skládal podle odstínů do různých geometrických tvarů.

Jeho díla mají jeden společný prvek a to je geometrie, a to především tvary jako krychle nebo čtverec. Snažil se zviditelnit přírodu a její sílu rození a zanikání. (Morganová, 1999, str. 70-71)

Petr Štembera

Petr Štembera (21. ledna 1945 – současnost) je umělec, který se zabývá land-artovou tvorbou. Je znám také díky extrémním zásahům do vlastního těla. Dokázal, že body-art a land art se propojují. Oba umělecké směry mohou pracovat zároveň v kombinaci přírody i těla.

„Štemberovou asi nejvýznamnější land-artovou akcí byla Velká louže (1970), v níž se pokusil zarovnat zatopenou pastvinu do tvaru trojúhelníkového klínu.“ (Morganová, 1999, str. 66)

Zorka Ságlová

Zorka Ságlová (14. srpna 1942 – současnost) známá jako představitelka českého land artu. Uměla do svých uměleckých děl vnést prostor, čas a pohyb. Její hlavní znak je prolínání land artu s uměním akce.

Při jedné z akcí s názvem „Kladení plín u Sudoměře“ z roku 1970 rozložila 700 čtverců bílé tkaniny a výsledný tvar představoval trojúhelník. Vše zrealizovala na místě, kde se konala slavná husitská bitva. *„V této akci se znovu prolínalo několik rovin: snaha o vizuální proměnu krajiny, ambivalentní, spíše ironický vztah k husitství, každodenní ruční praní dětských plen, ale i další asociace, které možná neměla autorka původně na mysli – symbolická pocta husitským ženám, obnovení zvyku bělení prádla na slunci nebo jarní obřady požehnání pole k zajištění dobré úrody.“ (Morganová, 1999, str. 65)*

Miloš Šejn

Miloš Šejn (10. srpna 1947 – současnost), který se zabýval tématem putování. Je také znám tím, že se po určitém čase vrací zpět na místa, kde tvořil, aby zjistil, jak jeho umělecká díla příroda proměnila. V jeho tvorbě je *„výtvarná řeč objevována chůzí, pobytem i blouděním v krajině, peripatetickými záznamy (během chůze), sbíráním pigmentů, grafickými i písemnými záznamy, koncentrací, meditací a následným konceptuálním domyšlením otázek vztahu krajiny a umění.“ (Schmelzová, 2014, str. 23)*

Dílo z druhé poloviny osmdesátých let s názvem „stopy“ patří k minimalizovaným land-artovým činnostem. Umělec zde zachycuje krajinu využitím přírodních barviv (okvětní lístky, plody, hlína, tráva) a tělesné akce (obtiskování dlaně). (Zhoř, 1992, str. 106)

Další představitelé českého land artu:

Dalibor Chatrný, který využíval moment zrcadlení. Příkladem může být dílo „Souvislosti protilehlých horizontů z roku 1973, kdy využil kruhová zrcadla umístěná do svažitého terénu. Zrcadla odrážela horizont protějšího kopce tedy opačný horizont. (Zhoř, 1992, str. 102)

Dalším výtvarníkem je **Jan Stehlík**, jehož nejznámějším dílem je „Letiště pro mraky“. Roztrhaný balicí papír, který představoval mraky, rozmístil na louce (letiště). Mraky jsou pro Stehlíka symbolem svobody, a proto nakonec balicí papír zapálil, *„takže mohly, nejen symbolicky, v podobě dýmu vzlétnout ke svým vzorům na obloze a splynout s nimi.“* (Morganová, 1999, str. 63)

2 VÝTVARNÉ TECHNIKY A PRÁCE S PŘÍRODNÍMI MATERIÁLY V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Tato kapitola se zaměřuje na jednotlivé výtvarné techniky, které využívají přírodní materiály a jejich průběh je uskutečněn v přírodě. Výtvarné techniky jsou zde představeny z hlediska jejich významu pro děti a mateřskou školu. V další části kapitoly je zmíněna charakteristika přírodních materiálů, které jsou rozděleny podle jejich vlastností. Závěr opět patří land artu a jeho využití v mateřské škole.

2.1 VÝZNAM VÝTVARNÝCH TECHNIK V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Výtvarné techniky, ale i celková výtvarná tvorba umožňuje dětem vyjádřit jejich emoce, využít a zapojit všechny smysly. Rozvíjí při samotné činnosti jemnou motoriku, kreativitu i představivost. Důležitou roli hraje estetické cítění, které napomáhá výsledné části tvoření. Děti se také seznámí s netradičním materiálem a rozšíří si svoje vědomosti a dovednosti.

Osvojování základů výtvarných technik nebo samotného postupu přináší dětem:

- schopnost srozumitelně se vyjádřit
- rychlejší vývoj dovedností při ovládnutí nástrojů a materiálů
- rozšířený rejstřík výrazových prostředků (dítě pozoruje způsoby vyjadřování ostatních dětí) (Roeselová, 1996, str. 15-16)

„Výtvarné techniky umožňují dítěti určité formy (sebe)vyjádření od samých počátků jeho spontánní explorační s instrumenty (materiály).“ (Hazuková, 2011, str. 49)

Dítě se musí s postupem výtvarné techniky seznámit a od prvních pokusů si začít hledat vlastní výtvarný názor. *„Aby se pokoušelo vycítit řeč materiálů či nástroje nebo nalézt v souladu s daným materiálem sobě přiměřené výtvarné podání. Na prohloubený cit pro materiál a nástroj pak navazuje cesta za osobitým výrazem.“ (Roeselová, 1996, str. 15)* Například při malbě temperovými barvami můžeme využít výtvarnou hru, kde se dítě seznámí s vlastnostmi materiálu (štetec a barvy). Nejde o to pouze dosáhnout cílené techniky, ale dítě jí musí porozumět a pochopit ji. Je velmi důležité, v jakém prostředí tvoříme, jak se dítě právě cítí. Vše má vliv na tvoření a hotový celek. Pedagog se v tomto případě musí zaměřit na motivaci a odreagovat dítě a připravit ho na výtvarnou aktivitu.

„Výtvarná technika nemá být samoučelná. Dosažení vzdělávacího záměru (splnění úkolu, řešení problému), má technika umožňovat, nikoli komplikovat.“ (Hazuková, 2011, str. 50)

Důležitou roli zde nese samotný pedagog. Měl by při využití výtvarných technik promyslet výtvarný záměr, který chce zvolenou činností docílit, a také výtvarné předpoklady, které v dětech rozvíjí. Také musí přijmout veškeré představy dětí a nebýt pouze zaslepený vlastní. Dále nabízí samostatnou volbu postupu, kdy se dítě učí samo rozhodovat a nést odpovědnost za vlastní výtvarný projev. Pedagog musí prokázat znalost výtvarných technik i těch netradičních a poté s nimi umět vědomě pracovat. Neměl by se bát experimentovat a zkoušet nové věci, protože děti potřebují objevovat a dozvídat se neznámé vědomosti.

2.2 CHARAKTERISTIKA PŘÍRODNÍCH MATERIÁLŮ VYUŽITELNÝCH V MATEŘSKÉ ŠKOLE

„Za přírodní materiál lze považovat vše, co najdeme v přírodě, tzn. to, co nám dává příroda.“ (Honzíková, 2013, str. 17)

Příroda je krásná a především inspirativní v tom, že jednotlivá roční období nabízí jiný materiál pro výtvarnou tvorbu. Například na jaře nás zaujmou samotné květiny, různé druhy travin a nesmíme zapomenout na tvůrčí materiál – bahno. Na podzim využijeme mnoho barev, které nám příroda přichystá v podobě listů, nebo plody stromů jsou znakem tohoto období. Zima je charakteristická především pro sníh nebo led. Nápomocné se mohou stát i přírodní živly – vítr, voda, oheň. (Hejtmánková, 2013, str. 42) Koloběh, střídajících se neustálých změn v přírodě znovu a znovu pobízí umělce k tomu, aby zachytily tu krásu i pro ostatní.

Při tvoření z přírodních materiálů se děti také naučí, že je možné využít dary přírody a nemusíme být závislí na moderních a kupovaných věcech. Využití také najde při činnostech didaktického charakteru, kdy se děti naučí poznatky o přírodě. Každý tento prvek musí odpovídat všem hygienickým a v neposlední řadě bezpečnostním pravidlům.

Přírodní materiály, které najdeme krajině, jsou součástí obrovského, propojeného celku a veškeré tyto věci mají k sobě jedinečnou vazbu, například list vyrostl na větvi a větvev na stromě.

Přírodní materiál dělíme podle jeho vlastností, a to na tři skupiny – rostlinný, živočišný a nerostný. (Honzíková, 2013)

1., Rostlinné přírodní materiály

Do této skupiny se řadí veškeré materiály, které jsou rostlinného původu a jsou k nalezení ve volné přírodě.

- Listy

Jejich využití je především v ročním období podzim, a to vše díky barvám, které lákají děti ke tvoření a dále i kvůli samovolnému opadávání. List je všestranně využitelný materiál, ať je to technika frotáž nebo koláž. Na přírodě je nejkrásnější to, že každý list je originál. Je důležité, aby děti tento přírodní materiál poznaly i jinými smysly – čich, sluch a hmat.

- Plody stromů a keřů

U těchto přírodnin musíme dbát zvýšené opatrnosti. V přírodě se nachází také jedovaté plody, ať pouze dotykem nebo po konzumaci (pámelník bílý, jeřáb ptačí, ptačí zob). Barvivo některých plodů, například borůvky využijeme při výtvarných technikách. Děti se tyto přírodniny učí poznávat opět různými smysly – hmat a čich. Mnoho plodů můžeme uchovat a využívat po celý rok. Zařadíme sem kaštiny, šišky, ořechy, žaludy, šípky a další.

- Rostliny a květiny

Ke sběru dochází především na jaře. Nejrozšířenější jsou trávy, kde můžeme využít i jejich jinou formu, například seno, sláma. Opět je zde zvýšené riziko, a to především na pyly. Pedagog musí znát zdravotní stav dětí a uzpůsobit tak práci s přírodním materiálem. Květiny a rostliny můžeme vylisovat a pracovat s nimi po celý rok.

- Dřevo

Je mnohostranně využitelná surovina přírodního charakteru. Děti seznámíme s různými druhy dřeva a také s jeho strukturou. V mateřské škole se setkáme se dřevem v jeho různých podobách, například větve. Mohou posloužit jako kresebná pomůcka (kresba do hlíny, písku) nebo jako materiál při stavbách (domeček z přírodnin). Neopomíjená je i kůra (frotáž kůry). (Honzíková, 2005)

Do skupiny rostlinné přírodní materiály dále řadíme semena (fazole, kukuřice, slunečnice), mechy, polní plodiny nebo pecky z ovocných stromů (meruňka, švestka, broskev, nektarinka).

2., Živočišné přírodní materiály

V této skupině najdeme veškeré přírodní materiály, které jsou živočišného původu. Jsou více ojedinělé než přírodní materiály rostlinného původu.

- Hlemýžďí ulity

Tento materiál využijeme například při koláži. Důležité je, aby pedagog vysvětlil dětem, že se hlemýžďí ulity používají pouze neobydlené. Nejčastěji nacházíme ulity hlemýžďě zahradního nebo pásovky keřové.

- Včelí vosk

Včelí vosk je žlutavá hmota, která je vyprodukována včelami. V mateřské škole ho využíváme jako modelovací hmotu, která vznikne zahříváním, nebo včelí vosk můžeme rozpustit.

Do skupiny přírodních materiálů živočišného původu můžeme zařadit ptačí peří, různé lastury.

3., Nerostné přírodní materiály

Poslední skupina přírodních materiálů nerostného původu je důležitá a v podstatě nezbytná pro neživou přírodu a je základem pro všechno živé.

- Voda, písek, hlína

Tento přírodní materiál je jeden z nejvíce dostupných v samotné přírodě. Je z velké části opomíjený a přitom při výtvarných činnostech dokáže nevídané věci. Hlína jde spojit s vodou a vytvoří tak bahno, které děti velmi zaujme. Můžeme ho využít jako kresební materiál nebo na stavby. V některých dětech způsobí nadšení a v ostatních může vzbudit strach ze zašpinění a celkově z konzistence této hmoty. Proto je důležité, aby pedagog děti správně namotivoval a seznámil je s použitými materiály a co všechno dokáží. Další vlastnost hlíny, které si v běžném životě nevšímáme - zanechává v sobě různé otisky a stopy. Děti si to mohou potvrdit s přírodním materiálem (jehličí, šišky, tráva) a zkoumat, porovnávat nebo přiřazovat otisky jednotlivých přírodnin.

Do písku můžeme kreslit větvičkami nebo samotným prstem. Kreativní tvoření s pískem přeneseme do mandal, kdy můžeme využít i barevný písek nebo si ho zkusit obarvit přírodními barvami.

Voda je jedna ze základních složek, které najdeme na planetě. Příroda za pomoci různých vlivů dokáže přeměnit skupenství vody na pevné, plynné a kapalné. Nejčastěji ve všech ročních obdobích se setkáme s kapalným skupenstvím, a to v podobě deště. Typické pro zimní roční období je sníh, který zařadíme do skupenství pevného. Nespočet aktivit, které jsou spojené s land artem, děti tvoří spontánně, například stavění sněhuláka nebo různé sněhové stavby. Se sněhem je také spojená kresba nebo technika aranžování. Toto skupenství se v přírodě objevuje i ve formě ledu. Při tvoření můžeme využít různé kusy nebo úlomky zmrzlé vody. Děti si mohou do nádob nalít vodu a nechat jí zmrznout a poté s ledem, který má různé geometrické tvary tvořit v přírodě.

- Kameny, horniny

Další materiál, který řadíme jako jeden z nejvíce využívaných, co se týče výtvarné a pracovní výchovy. Kameny můžeme spojit s kresbou, malbou, koláží, ale určitě své místo najdou v mnoha dalších technikách. V přírodě nacházíme nespočet druhů a každý kámen je originální, ať barvou, tvarem i velikostí.

V krajině se nachází i horniny nebo pouze jejich úlomky. Nejčastěji se vyskytuje žula a křemeny.

2.3 VÝTVARNÉ TECHNIKY POJÍCÍ SE K PŘÍRODĚ

V mateřské škole bychom měli děti seznámit s nejrůznějšími technikami. Ať už se jedná o tradiční jako kresba, malba, nebo netradiční techniky jako frotáž, koláž a další. K netradičním technikám patří i ty tradiční jako kresba a malba, kdy se jedná o jejich ozvláštňení. Netradiční výtvarné techniky, u kterých experimentujeme s rozmanitými materiály, jsou velmi důležité.

Zmíněné výtvarné techniky využívají přírodní materiály nebo se jejich samotná realizace odehrává v krajině. Postup a celková tvorba může být co nejlépe promyšlená a naplánovaná, ale krása těchto technik spočívá v tom, že každý konečný celek je originální

a jedinečný. V každém ročním období příroda využívá techniku land art, kdy sama přetváří krajinu a diváci (lidé) ji každý rok neustále obdivují.

KRESBA

„Kresba je základní vyjadřovací prostředek, při němž vzniká výsledné zobrazení v ploše (dvourozměrné) pomocí linie“ (Křížová, 2017, str. 11)

Kresebné techniky dělíme na suché a mokré. Záleží, zda použijeme tekutinu. Do kresby suchou stopou řadíme tužku, pastelky, rudku, uhel. Kresba mokrou stopou využívá fixy, tuš, štětec. (Křížová, 2017)

Při kresbě využíváme také různé dary přírody. Můžeme s nimi kreslit (přírodní uhel, dřívka) nebo je využít přímo jako kreslicí podklad (dřevo, listy, kámen, písek, hlína). Samotná kresba se dá přírodninami ozvláštnit, například nalepením listů, okvětních lístků, písku a dalších přírodnin.

MALBA

Pomocí této techniky děti dokáží vyjádřit své prožitky, emoce a v neposlední řadě skutečnosti reálného světa. Dítě také objevuje výrazové účinky barev. Dále pozná širokou paletu přírody a barvy, které si samo vytvoří.

Přírodní materiál zde slouží jako nástroj malby, například různé plody (borůvky, jahody, ostružiny) nebo rostliny, hlína. V přírodě se nachází mnoho barev, které jsou v malbě důležité. Červená barva – šťáva z řepy, jahody, hnědá barva – slupka od cibule, hlína, modrá barva – borůvky a další.

EMPAKETÁŽ

„Výtvarný zásah, kdy balíme vybraný předmět nebo část věci do atypického obalu nebo zahalujeme přírodní útvar či část přírodního terénu“ (Vondrová, 2007, str. 91)

Technika empaketáž někdy nazývána ambaláž pochází z francouzského slova emballage - zabalení. Cílem je ozvláštnit předměty a jejich části. Vede k posílení vzpomínky a představy na danou věc a jak vypadala před proměnou. (Baleka, 1997, str. 17) Jako obalový materiál můžeme využít například provaz, toaletní papír, vlnu.

FROTÁŽ

„Jednoduchý reprodukční způsob poskytující bezprostřední grafický přepis reliéfně pojednaného povrchu“ (Kubička, 2004, str. 75)

Důležité je použít měkký papír nebo balicí, aby struktura byla viditelná. Díky této technice se děti seznamují s různými povrchy. Frotovat můžeme květiny, žilnatinu listů, kůru stromů a další zajímavé struktury v přírodě.

ARANŽOVÁNÍ

Je spojeno s úpravou předmětů v prostoru podle nějakých pravidel nebo zásad. Aranžování rozvíjí estetické cítění a tvořivost. Než děti začnou aranžovat různé předměty, měly by vědět, jak bude vypadat konečná kompozice. Musí zapojit fantazii a především představivost.

ASAMBLÁŽ

„Výtvarná kompozice technicky vznikající seskupením a fixací různých materiálů, artefaktů či přírodnin (např. papíru, dřeva, textilu) na podložce.“ (Kubička, 2004, str. 14)

Tato technika pochází z francouzského slova assemblage, což znamená v překladu shromáždění. Na rozdíl od koláže je asambláž trojrozměrné dílo. Jsou zde využity technické postupy, například montování, sváření, lepení nebo vázání a jiné. (Baleka, 1997, str. 31) U dětí rozvíjí estetické cítění, kdy z nalezených materiálů vytvoří nový celek. Předměty pomocí této techniky dostaly nový význam.

KOLÁŽ

Jedná se o dvourozměrné výtvarné dílo zhotovené pomocí nejrůznějších materiálů, které lepíme na podklad. Tato technika pochází z francouzského slova collage neboli lepení. Koláž můžeme propojit s malbou nebo kresbou. Při tvorbě často kombinujeme známé věci s novými. (Hodge Anthony, 1999, str. 97) Koláž jde vytvořit i z přírodnin, kdy můžeme využít listy, okvětní lístky, trávy nebo luštěniny a semínka.

2.4 VYUŽITÍ LAND ARTU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

„Land art je dobrou metodou pro originální a motivační smyslový prožitek z přírody, pro vytváření vztahu k přírodě a konkrétnímu místu, jakož i pro poznávání přírody.“ (Hejtmánková, 2013, str. 37)

Land art nabízí možnost práci s přírodním materiálem, ale i jeho poznání a pochopení v samotné přírodě, je to technika bez papíru, nůžek a štětce. Dítě tak pracuje především rukama, kdy si všechno osahává. Také rozvíjí schopnost pozorování, díky které dítě pochopí přírodní procesy i zákonitosti. Vše může vyvodit samo postupem pracovního procesu. Land-artová díla podněcují improvizaci a tvořivost. Děti si s jejich pomocí uvědomují změny v přírodě. Díky této technice se děti naučí poznávat a cítit přírodu všemi smysly. V neposlední řadě nesmíme zapomenout na environmentální senzitivitu (citlivost k přírodě), na které se land art podílí a to vše jen díky přímému kontaktu s přírodou. Je to dobrá příležitost, aby děti pochopily propojenost umění a přírody. (Hejtmánková, 2013, str. 37-39)

„Pobyt a hraní v přírodě optimálně naplňuje potřebu dětské zvědavosti. Příroda je pro dítě nejpřirozenějším prostředím, poskytuje mu množství podnětů, zlepšuje jeho pohybové dovednosti, rozvíjí vnímání i myšlení.“ (Andresková, 2018, str. 29) Také dochází k zlepšení celkové imunity dětí, díky volnému pohybu a trávení času v přírodě na čerstvém vzduchu.

Děti musíme vést k ochraně přírody, a proto při vytváření land-artových děl nesmíme opominout ekologické hledisko. Tvoříme například ze spadlé šišky, opadaných listů nebo plodů. Také nesmíme opomenout úklid veškerých pomůcek či odpadků použitých při činnostech. Důležité je, aby si pedagog zvolil s dětmi pravidla, která se budou v přírodě dodržovat. Opatrnost si proto zaslouží různé jedovaté plody.

Land art nám také nabízí přesah do různých předmětů. Přírodniny mnohdy nesou geometrické tvary. Můžeme tvořit na místě, o kterém se dozvíme jeho historii. Při samotném postupu land-artových děl děti objeví fyzikální jevy.

Prostředí, které si zvolíme k tvoření, by pro nás mělo nést nějaký význam. Například nás zaujalo, nebo se v něm cítíme výjimečně. Nejprve se děti musí s místem seznámit i se samotnými přírodními materiály. Děti by si měly zkusit tvořit i na jim známých místech, například zahrada nebo blízké okolí mateřské školy. Land art můžeme uskutečnit například

i na louce nebo na poli, v lese. V každém zmíněném prostředí se musí dodržovat pravidla a chovat se ke krajině s úctou.

Pedagog má možnost při land-artovém tvoření dětem ukázat nový pohled na přírodní prostředí „*Bahno, které nás za normálních okolností obtěžuje a lepí se na boty, se stává vynikajícím prostředkem k modelování. Vítr, který ochlazuje, se stává hybatelem. Déšť nebude nepřítel, před kterým se člověk schovává pod střechem.*“ (Hejtmánková, 2013, str. 66)

Přírodní živly se dají využít i k prospěchu. Mohou se stát samotnými umělci nebo zaujmou pozici, kdy dokončí výtvarné dílo. Děti se mohou po určité době na místo, kde tvořily, vrátit a společně nacházet a vnímat, jaké změny příroda provedla. Samotné dílo lze pozorovat po celý rok, kde se mohou zaznamenávat změny v jednotlivých ročních obdobích.

3 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části se zabývám technikou land art, kterou jsem se inspirovala v několika aktivitách. Tato část obsahuje návrh deseti činností, kde je popsána daná aktivita jak z hlediska Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, tak i její samotný průběh a celková evaluace. Vždy každé činnosti předcházela motivace. U některých výtvarných činností jsme se společně s dětmi vrátily zpět na místo tvoření a pozorovaly, jak příroda změnila náš výtvar. Při tvoření jsme se snažily myslet na ekologické hledisko a především respektovat krajinu, ve které jsme se nacházely. Děti vždy využily přírodní materiály, které se v danou chvíli na zvoleném místě nacházely. Každé roční období dělá land art jedinečným a já jsem si zvolila podzim, kde jsem především využila přírodních darů, které toto roční období nabízí. Děti tvořily samostatně, ale i ve skupinách nebo pouze ve dvojicích. Veškeré aktivity a práce s dětmi proběhly za souhlasu paní ředitelky mateřské školy.

3.1 CÍL AKTIVIT

Hlavním cílem je přiblížit dětem techniku land art. Také má tato praktická část bakalářské práce přinést pedagogům v mateřských školách inspiraci, což se týče této techniky a možnosti využití přírodních materiálů. Záměrem bylo také poukázat na důležitost přírodního prostředí a trávení času v něm. Jak už bylo zmíněno v teoretické části, příroda na člověka působí mnoha vlivy, a proto je v mateřské škole důležité děti s přírodou seznamovat a snažit se jí porozumět. Dalším mým cílem je ukázat pedagogům v mateřských školách, jak je důležité a přitom jednoduché pracovat s přírodními materiály. Poukázat také na to, že skrze přírodní materiály děti poznávají samotnou přírodu. Nejdůležitější byl při tvoření prožitek než samotný výsledek.

3.2 MÍSTO REALIZACE

Aktivity jsem realizovala v Mateřské škole Mochtín, která se nachází nedaleko města Klatov. Při výběru této mateřské školy především rozhodlo její umístění a přilehlá příroda. Disponuje rozlehlou zahradou s přírodními prvky a v neposlední řadě se v její blízkosti nachází menší lesík s cyklostezkou.

Praxi absolvuji v této mateřské škole už druhým rokem, takže veškeré prostředí i děti velice dobře znám. Aktivity jsem uskutečnila v heterogenní třídě s názvem Broučci, kterou navštěvují děti ve věku od 3 do 6 let.

Jednotlivé aktivity jsem uskutečnila na rozdílných místech, aby si samy děti vyzkoušely tvořit v jiném prostředí (městský park, lesík, pole, zahrada mateřské školy a další) i s různými přírodními materiály. Dvě aktivity jsem přesunula do městského parku v Klatovech. Děti tak poznaly jiné místo ke tvoření a především barevné listy, které tento park nabízí, a to vše díky velkému množství listnatých stromů.

3.3 NÁVRH AKTIVIT

Tato podkapitola obsahuje 10 zrealizovaných aktivit s dětmi. Protože se jedná o land art, vše probíhalo v přírodě. Počasí je nevyzpytatelné a je zapotřebí improvizace a tato technika to vyžaduje. Zadání pro děti je zde ve formě slovní diskuze, která probíhala na začátku realizace. Dětem jsem se snažila nastavit podmínky tak, aby jednotlivou aktivitu nebo její část samy odhalily. Dvě aktivity proběhly zcela spontánně na základě reakce dětí na daný podnět. Rozepsané přípravy jsou určeny pro pedagogy mateřských škol.

1. CESTY V PARKU

<p>Vzdělávací cíle dle RVP PV</p>	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj hrubé a jemné motoriky – hrabání listů <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj komunikativních dovedností - práce v kolektivu • Rozvoj jazykových dovedností receptivních – vnímání, naslouchání, porozumění • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce v kolektivu <p><u>Dítě a svět</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Seznamování se s místem a prostředím
<p>Očekávané výstupy</p>	<p>Dítě si vyzkouší práci s hrabičkami. Dokáže se dorozumět v kolektivu dětí. Přijme a vyslechne si ostatních dětí názor. Vybaví si a přeřiká básničku.</p>
<p>Metody</p>	<p>Slovní – vysvětlování, rozhovor, popis Názorné – předvedení Praktické – napodobování, manipulování s předměty</p>

Organizační forma	Frontální
Místo realizace	Městský park – Mercandinovy sady v Klatovech. S dětmi jsme si udělaly výlet do městského parku v Klatovech. Tento výlet byl spojen s dalšími ukázkami městských parků – přírody v Klatovech.
Doba trvání	45 minut
Využitý přírodní materiál	Opadané listy (především ze stromů – javor mleč, dub letní)
Pomůcky	Dětské hrabičky

Motivace

Navštívily jsme s dětmi městský park, kde jsme se procházely a vnímaly přírodu. Spadané listí děti velice lákalo a užily si s ním mnoho zábavy (skákání do hromady listí, vyhazování nad hlavu ...).

Realizace

„Panečku, to je ale spadaného listí na zemi, vidíte děti?“ (děti se rozhlíží a přikyvuji na souhlas) „Opadalo ho tolik, že i tráva se nám pod ním schovala“ (jedno z dětí vykřiklo, že když listí odklidíme, tak vysvobodíme travičku). „To je ale skvělý nápad, kamarádi. Mám tu pro každého jednu hrabičku, které můžeme použít“ (rozdám hrabičky).

Děti si společně našly v parku plochu ke tvoření, kde se nacházelo nejvíce spadaného listí. Každý si vybral místo, kde bude hrabat. Po chvíli všechny cesty, které se klikatily mezi stromy, na sebe začaly navazovat. Při hrabání děti říkaly básničku, která nás doprovázela minulý týden.

Hrabu tam a zase zpátky,
z listí tvořím velké hromádky.
Žlutá, hnědá, červená,
plno barev listí má.

Po dokončeném hrabání děti pobíhaly po cestách, které vytvořily. Společně je napadlo, že jejich vytvořené dílo by mohl být labyrint, a protože na konci byl vyhrabaný kruh, který jim připomínal hlavu hada, nazvaly ho hadí labyrint.

Evaluace

Do tvoření se zapojily všechny děti. Některé mladší děti nevěděly, jak mají chytit hrabičky. Této role se ihned ujali dva předškoláci, kteří jim vysvětlili a ukázali, jak mají hrabičky držet. Všimla jsem si, jak jsou děti naučené spolupráci a nejprve jdou žádat o pomoc kamarády a poté paní učitelku. Nejvíce mne zaujalo, jak si děti rozdělily práci při této aktivitě. Kvůli velkému množství spadaného listí, které bylo těžké a hrabání bylo namáhavé, jako první začaly pracovat starší děti. U některých z nich se projevil vůdčí typ, který určoval práci ostatním a vedl tak průběh činnosti. Postupně jednotlivé vrstvy listí pomocí hrabiček odstraňovaly. Poté se přidaly mladší děti, které „čistily“ trávu od zbylého listí. Nakonec si každý několikrát proběhl Hadí labyrint, který si samy vytvořily. Ten, kdo chtěl a nebál se, zkusil si projít labyrint se zavřenýma očima. Pomalu chodily vyhrabanými cestami a pomocí sluchu vnímaly, zda zaslechnou šustění listí (signál, že vyšly mimo labyrint). Cílem dětí bylo ponechat labyrint neponičený v parku, aby si ho mohly projít i lidé, kteří park navštíví.

Obrázek 1 – Cesty v parku

2., OZDOBENÝ STROM

Vzdělávací cíle dle RVP PV	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky – upevňování listů na strom • Rozvoj a užívání všech smyslů – zkoumání znaků stromu hmatem, čichem, zrakem <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jazykových dovedností receptivních – vnímání, naslouchání, porozumění • Rozvoj komunikativních dovedností - práce ve skupině • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání • Rozvoj fantazie <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce ve skupině <p><u>Dítě a svět</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Seznamování se s místem a prostředím • Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách – sběr spadaneho listů nebo přírodnin ze země
Očekávané výstupy	<p>Dítě dokáže komunikovat a spolupracovat ve skupině. Rozdělí si ve skupině jednotlivé úkoly. Každá skupina si vybere strom ke tvoření a svůj výběr zdůvodní. Skupina dětí rozpozná strom z herbáře pomocí příslušných znaků. „Ozdobí“ strom přírodními materiály dle své fantazie.</p>
Metody	<p>Slovní – rozhovor, popis, vysvětlování, diskuze Praktické – manipulování s předměty</p>
Organizační forma	<p>Skupinová</p>
Místo realizace	<p>Městský park – Mercandinovy sady v Klatovech</p>
Doba trvání	<p>30 minut</p>
Využitý přírodní materiál	<p>Spadané listy (javor mleč, dub letní), větvičky, šišky, žaludy, kaštiny</p>
Pomůcky	<p>Herbář</p>

Motivace

Před několika lety si děti s paní učitelkou vytvořily jeden společný herbář obsahující obrázky stromů a jejich plodů. To vše je doplněno skutečnými vylisovanými listy, které nasbíraly při vycházkách. Tento herbář využívají každý rok na podzim. Také jej různě obměňují a doplňují. I tentokrát jsme ho využily. Děti se rozdělily do skupin a vybraly si společně

strom. Pomocí listů, plodů nebo kůry odhalily druh svého stromu. Všechny tyto znaky porovnávaly podle obrázků v herbáři.

Realizace

Jedno z dětí se ozvalo: „Paní učitelko, ty stromy jsou nějaké smutné, poté, co jim všechny listy opadaly“ (ostatní děti si začaly prohlížet okolní stromy). Odpověděla jsem: „Také jsem si toho všimla, a proto bychom je měly rozveselit. Ale jak, co myslíte?“ (děti vymýšlely, např. namalujeme je barvami, oblékneme je do šatů, zabalíme je do barevného papíru ...). „Děti, líbí se mi všechny vaše návrhy, ale většinu věcí, které jste vymyslely, tady nemáme. Co bychom mohly udělat teď hned?“ (děti tedy vymyslely vrátit jim zpátky jejich listy, využít jejich plody, trávu ...).

Děti rozdělené ve skupinách se mezi sebou radily, co využijí při výzdobě stromů. Jimi zvolené věci posbíraly v blízkém okolí. Úkolem je pomocí přírodních materiálů ozdobit strom a „rozveselit ho“. Děti nacházely nejčastěji listy, šišky, větvičky ... Jedna skupina umísťovala přírodniny především na spodní část kmene stromu i ke kořenům. Druhá si zvolila strom, který měl větve ohnuté k zemi a děti na ně napichovaly listy. Další skupina si našla dutý strom s obrovskou dírou, kterou využila a poté je napadlo zastrkovat listy za odchlípnutou kůru. Nakonec všichni představili svůj ozdobený strom ostatním. Prozradili název svého stromu, který odhalili hned na začátku pomocí herbáře, popsali společně, jaké přírodniny si zvolili a proč strom zvoleným způsobem ozdobili.

Evaluace

Tato aktivita a především práce dětí byla velice zajímavá. Všimla jsem si, jak děti spolupracují. Každá skupina rozdělení pojala jinak. Někteří hledaly přírodniny a jiní je u stromu třídily. Někdo si zase na začátku zvolil pozici sběrače přírodnin a ostatní pomalu začínaly tvořit. I celkové zdobení stromů a využití přírodnin bylo odlišné. Nejčastěji skupiny volily listy, které se vyskytovaly na daném místě. Když měly děti pracovat s herbářem, poznávaly druh stromu podle jeho vzhledu a především dle tvaru a velikosti listu. Ve většině případů si název stromů pouze jenom ověřovaly (javor, dub) a já jsem jim výsledné pojmenování přečetla. Jedna skupina si nevěděla rady se žaludem, který se objevil pod břízou, a tak všechny zmátl. Nakonec bylo vše uvedeno na pravou míru pomocí

herbáře. Ozdobené stromy jsme v parku zanechaly, aby je i ostatní návštěvníci obdivovali a zjistili, že i opadaný strom na podzim může být krásný.

Obrázek 2 – Ozdobený strom

3., VÝZDOBA ZAHRADY

Vzdělávací cíle dle RVP PV

Dítě a jeho tělo

- Rozvoj jemné motoriky (koordinace ruky a oka) – navlékání, výroba závěsných provázků a jejich připevňování (uzel), zastrkování listů do plotu
- Rozvoj hrubé motoriky – úklid zahrady

Dítě a jeho psychika

- Rozvoj tvořivého sebevyjádření
- Rozvoj představivosti a fantazie
- Rozvoj estetického vnímání, citění a prožívání

Dítě a ten druhý

- Rozvoj komunikativních dovedností – požádání o pomoc
- Vytváření prosociálních postojů

	<u>Dítě a svět</u> <ul style="list-style-type: none"> Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách – sběr přírodnin ze země
Očekávané výstupy	Zvolí si prostor ke tvorbě. Podílí se na výzdobě školní zahrady. Připevní nebo navleče na provázek přírodniny. Dokáže správně požádat o pomoc kamaráda. Najde si své místo na zavěšení provázku a zdůvodní ho.
Metody	Slovní – popis, vysvětlování, rozhovor Praktické – manipulace s předměty
Organizační forma	Individuální
Místo realizace	Zahrada mateřské školy
Doba trvání	30 minut
Využitý přírodní materiál	Šišky, makovice, větvičky, močyň židovská (plody), listy (Líska obecná, Javor mleč, dub letní, broskvoň obecná)
Pomůcky	Jutový přírodní provázek, vázací drát

Motivace

S dětmi jsme se vydaly na zahradu mateřské školy. Protože v předešlých dnech foukal silný vítr, všude bylo listí, větvičky a ostatní věci. Děti se proto rozhodly, že zahradu uklidí, aby si mohly všichni hrát. Někdo hrabal listí, zametal nebo také sbíral větvičky a šišky. Jednotlivé věci nosily na hromadu.

Realizace

Jakmile byly všechny děti u hromady přírodních materiálů, řekla jsem jim: „Děti a co teď budeme dělat s těmito věcmi?“ Většina dětí vykřikla, že by je vyhodily do popelnice. „A nemyslíte si, že by to byla škoda je vyhodit. Vždyť oni za to nemůžou, že je vítr u nás na zahradě rozfoukal,“ odpověděla jsem. „Napadlo mě, co kdybychom s nimi něco vytvořili?“. Děti se začaly mezi sebou domlouvat a jedno starší dítě vymyslelo, že společně vyzdobí zahradu z věcí, které nashromáždily při uklízení.

Děti si vybíraly různé přírodniny z hromady. Každý si našel libovolné místo ke tvoření, které chtěl vyzdobit. Většina dětí skládala obrázky z přírodních materiálů na zemi nebo trávě a někteří zastrkovali do plotu barevné listy a šišky. Ostatní připevnili sesbírané věci na větve

stromů. Někdo využil provázek, který si sám ustříhl dle libosti. Na začátek jsem jim přivázala kousek drátku, který byl dětem nápomocný, aby materiál lépe navlékly. Jakmile měl někdo závěs s přírodním materiálem hotový, sundal drátek a šel si vybrat strom na zahradě, kam svoje dílo umístí. Poté, co jsme připevnily své provázky na stromy, společně jsme se mezi nimi prošly a zaposlouchaly se do zvuku větru, který pomáhal zavěšeným přírodninám povídat.

Evaluace

Při upevňování přírodnin většinou děti volily omotávání provázkem, neboť neuměly uzel. U starších dětí uzel nebyl problém. Také jsem všechny děti upozornila na bezpečné zacházení s drátkem, aby nedošlo k úrazu. Jakmile začaly propichovat listy, zjistily, že nestačí jedna díra, ale listy musí propíchnout dvakrát, aby na provázku lépe držely. Pro menší děti bylo obtížné dosáhnout na některé větve stromů, a tak jim pomohly děti, které jsou vyšší, nebo požádaly o pomoc mě. Provázky jsme na stromech zanechaly několik dní a společně pozorovaly změny, které sama příroda s využitými přírodninami čarovala (listy postupně usychaly, uzavírání a otevírání šišek). Děti byly nadšené z celkové výzdoby školní zahrady a chtěly se všem pochlubit. Proto zavolaly na paní uklízečku a paní kuchařky, které si s námi prošly ozdobená místa.

Obrázek 3 – Závěsy z přírodnin

Obrázek 4 – Slunce z přírodnin

4., MANDALY

<p>Vzdělávací cíle dle RVP PV</p>	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky – manipulace s přírodninami <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj komunikativních dovedností - práce ve skupině • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj estetického vnímání, citění a prožívání – vytváření mandal • Rozvoj představivosti a fantazie <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce ve skupině
<p>Očekávané výstupy</p>	<p>Pozná přírodniny podle hmatu a pojmenuje je. Dítě dovede za pomoci přírodních materiálů vyjádřit své představy. Dítě zhotoví se svojí skupinou alespoň jednu mandalu. Dodrží prostor, kde může tvořit (obruč). Dokáže komunikovat a pracovat ve skupině.</p>
<p>Metody</p>	<p>Slovní – popis, vysvětlení, rozhovor Praktické – manipulace s předměty</p>
<p>Organizační forma</p>	<p>Skupinová – dvojice/trojice</p>

Místo realizace	Zahrada mateřské školy
Doba trvání	30 minut
Využitý přírodní materiál	Kaštany, šišky, žaludy, větvičky, listy (broskvoň domácí), jehličnaté větvičky, slupky od kaštanů, vlašské ořechy celé i jejich skořápky, dvounažka Javoru mleč.
Pomůcky	Plastové obruče různých velikostí, značky dětí, látkový šátek

Motivace

Jako motivaci jsem využila kouzelnou krabici, kterou paní učitelka využívá. Krabice má otvory pro vložení rukou. Sesbírala jsem různé přírodniny (kameny, šišky, větvičky, žaludy ...), které jsem vložila do krabice. Když děti vložily ruku do krabice, naučila jsem je kouzelné říkadlo „Hokus pokus filiárum, co v krabici ukrývám? Je tam jeden? Jsou tam dva? Copak jsi to nahmatal?“. Děti měly za úkol hmatem poznat dané přírodniny, uvnitř krabice.

Realizace

Po konzultaci s paní učitelkou jsem věděla, že před měsícem dělaly společně mandaly. Ukazovaly si různé obrázky, jak vypadají a samy je zhotovily z natrhaného barevného papíru. Po poznávání přírodnin v krabici jsem se dětí zeptala: „Vzpomínáte si, jak jste dělaly s paní učitelkou barevné obrázky – mandaly?“ Po chvíli si některé děti vzpomněly. „Co kdybychom si je také vytvořily, ale tentokrát z přírodnin, které jste poznávaly v krabici?“ Děti souhlasily.

Do látkového sáčku jsem dala vystřižené značky dětí. Vždy jsem vylosovala dvě značky a děti, kterým patřily, utvořily dvojice. Poté si vybraly různě velkou obruč, do které budou umisťovat přírodniny a dodržovat tak tvar kruhu. Aktivita probíhala na zahradě mateřské školy, kde si dvojice našly místo, kde budou tvořit. Většinou si zvolily trávu, pár dvojic využilo místo pod stromy na hlíně. Děti v této aktivitě využily přírodniny, které poznávaly v krabici. Nacházely je na školní zahradě (šišky, barevné listy, kaštany) až na skořápky vlašských ořechů, které jsem dětem přinesla. Postupně zmíněné materiály vkládaly dovnitř obruče a vytvářely, tak různé obrazce (mandaly). Děti opět zvolily dva různé postupy

vkládání přírodnin do obručí. Jedny se snažily prostor v obruči celý vyplnit a ostatní trávu nebo hlínu použily stejně jako přírodní materiál ke tvoření. Po dokončení obruč odstranily.

Evaluace

Rozdělení pomocí losování značek jsem zvolila proto, aby si všichni vyzkoušeli pracovat i s jinými dětmi. Toto rozřazování má pomoci také k tomu, aby děti pochopily, že i když ten druhý není zrovna jeho oblíbený kamarád, je dobré ho respektovat a spolupracovat s ním v rámci aktivity. Jsem ráda, že toto losování mělo úspěch. Mezi dětmi nenastaly protesty a s radostí se ihned pustily do tvoření. V polovině aktivity vítr začal malinko rozfoukávat listy, s kterými děti pracovaly. Tento přírodní vliv se snažily využít ve svůj prospěch a nechaly ho, aby s listy čaroval a v obručích tak vytvářel různé obrazce.

Obrázek 5 – Mandaly

Obrázek 6 – Tvoření mandal

5., VYRYTÉ CESTY

<p>Vzdělávací cíle dle RVP PV</p>	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky – práce s větvičkami a manipulace s přírodninami <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj komunikativních dovedností - práce v kolektivu • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce v kolektivu <p><u>Dítě a svět</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Seznamování se s místem a prostředím • Vytváření povědomí o vývoji a neustálých proměnách v přírodním prostředí – návrat na místo tvoření a pozorování změn přírodnin
<p>Očekávané výstupy</p>	<p>Dítě dokáže pracovat v kolektivu. Dokáže si rozdělit jednotlivé úkoly. Najde si přírodniny v blízkém okolí. Podílí se na vkládání přírodnin do vyrytých cest.</p>
<p>Metody</p>	<p>Slovní – popis, diskuze, rozhovor Praktické – manipulace s předměty</p>

Organizační forma	Frontální
Místo realizace	Pole u cyklostezky
Doba trvání	45 minut
Využitý přírodní materiál	Větvičky, kameny, kaštanů, šišky, slupky od kaštanů, různé druhy trav, dvounažky od javoru mlec, kukuřičné listeny (šustí), malé listy,
Pomůcky	/

Motivace

Tato aktivita vznikla úplně spontánně. Děti chodí často na procházku na cyklostezku okolo lesíka. Minulý týden jsme opět na toto místo zavítaly. Některé děti si na kraji lesíka posbíraly malé větvičky a rozhodly se, že si je zanesou do mateřské školy na vyrábění. Při cestě zpátky podél cyklostezky děti vyrývaly pomocí větviček různé cesty do hlíny.

Realizace

Opět jsme zavítaly na stejné místo a děti si všimly, že cesty už v hlíně nevidí. Vinu nesl déšť, který cesty odstranil. Všichni opět pomocí větviček začali vyrývat cesty. Poté proneslo jedno dítě předškolního věku: „Co když zase začne pršet a naše cestičky nám zmizí?“. Děti se snažily vymyslet, jak by cesty vydržely a mohly jsme se na ně chodit dívat. Bylo vyřčeno mnoho návrhů, např. „Postavíme nad cestami přístřešek,“ „přikryjeme je fólií“ nebo „cesty vyhrabeme hluboko“. Dětem jsem poté opověděla: „Všechny vaše návrhy jsou správné, ale my ty věci s sebou nemáme a do přírody nepatří. Tak zkuste vymyslet jiné předměty, které se okolo nás nachází.“

Děti měly za úkol přikrýt cestičky věcmi, které najdou v blízkém okolí. Nacházely nejrůznější přírodniny například kukuřičné listeny, šišky, kameny, klacíky, trávu ... Následně je vkládaly do vyrytých cestiček a snažily se je co nejvíce vtlačit do hlíny.

Evaluace

Bylo zajímavé, jak celou aktivitu si děti vytvořily samy a jednotlivé kroky postupně objevovaly. Nechala jsem jim volnou ruku, a děti tak mohly přenést svoji fantazii

do samotného tvoření. Důležitou roli zde hrála spolupráce. Bylo vidět, že děti u samotné tvorby přemýšlely, například objevily, že když byla cesta zakulacená, snažily se využít takový materiál, který se dá vytvarovat, a to dlouhé listy trávy. Dále také zjistily, že musí lehčí přírodní materiál více vtlačit do hlíny. Na místo tvoření jsme se vrátily až za dva dny, kdy opět přes noc pršelo. Děti byly překvapené, že většina přírodnin v cestách zůstala a ostatní déšť vyplavil (okvětní lístky květin, kukuřičné listeny a některé listy trávy).

Obrázek 7 – Vyskládané cesty přírodninami

Obrázek 8 – Tvorba cest

6., KALUŽE

<p>Vzdělávací cíle dle RVP PV</p>	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky – manipulace s přírodninami (přesnost) • Rozvoj hrubé motoriky - skákání přes kaluže <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj vnímání, porozumění • Rozvoj komunikativních dovedností - práce ve skupině • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj fantazie a představivosti • Rozvoj estetického vnímání, citění a prožívání <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce ve skupině <p><u>Dítě a svět</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Seznamování se s místem a prostředím
<p>Očekávané výstupy</p>	<p>Skupina si najde vlastní kaluž a zdůvodní svůj výběr. Dítě dokáže při tvoření využít svojí fantazii. Dokáže komunikovat a spolupracovat ve skupině. Dítě si všímá a pozoruje chování přírodnin ve vodě. Skupina popíše svojí tvorbu.</p>
<p>Metody</p>	<p>Slovní – popis, rozhovor, diskuze Praktické – manipulace s předměty</p>

Organizační forma	Skupinová
Místo realizace	Cyklostezka – pole, louka
Doba trvání	45 minut
Využitý přírodní materiál	Kameny, listy (Javor mleč), dvounažky od javoru mleč, větvičky
Pomůcky	/

Motivace

Vydaly jsme se na procházku, a protože bylo po dešti, děti nacházely na každém kroku kaluže. Nejprve mezi nimi probíhaly, poté je přeskakovaly, skákaly do nich a hledaly místo, kde voda nejvíc cáká.

Realizace

Při pobíhání mezi kalužemi jedno dítě z ní začalo vyndávat různé předměty, které tam vítr a déšť zanesl. Zeptala jsem se ho: „Proč ty věci vyndáváš z vody?“ a dítě odpovědělo: „Chtěl jsem tu louži vyčistit.“ (ostatní děti se k nám seběhly) „Poslouchejte, napadlo mě, že když tyto předměty vítr do kaluže zanesl, mohly bychom z nich ve vodě něco vytvořit. Připomíná vám něco tato kaluž?“ Děti se zamyšleně podívaly na zmíněnou kaluž. Všichni se shodli, že jim to připomíná rybu. Poté se rozeběhly k ostatním kalužím a vymýšlely, jaké tvary jim připomínají.

Tuto aktivitu je zapotřebí realizovat po dešti. Děti si vytvořily skupiny a nejprve si vybraly společně kaluž, se kterou budou tvořit. Poté pomocí přírodnin, které se nacházely v blízkém okolí, ozdobily dle své fantazie svoji kaluž. Každá skupina tvoření pojala jiným způsobem. Někdo kaluž listy obkládal, druzí zase listy vkládali na vodu. Ostatní si jako přírodní materiál zvolily kameny. Jedna skupina si našla hlubší kaluž, do které začala postupně aranžovat kameny.

Evaluace

Paní učitelka byla s rodiči předem domluvena, aby dětem připravili nepromokavé oblečení a především gumové holínky. Když si děti vybraly na procházce svoji kaluž, zeptala jsem se jich, v čem jejich výběr spočíval. První odpověděly, že jim kaluž připomíná kapra a poté

taky tuto rybu pomocí kamenů vytvořily. Dalším dětem se líbila, protože je velká a ostatní vybíraly náhodně. Děti jsem detailním zadáním nelimitovala a nechala jsem jim volnou ruku. Když některé děti pokládaly kameny do vody, zjistily, že se potápí. Ostatní materiál jako listy nebo dvounažky z javoru plavou na hladině. Děti tímto fyzikálním jevem byly až natolik zaujaté, že jsme se tomuto tématu po příchodu do mateřské školy věnovaly. Na závěr se všichni mezi jednotlivými kalužemi prošli a obdivovali tvorbu ostatních skupin.

Obrázek 9 – Kaluže obložená listy

Obrázek 10 – Ryba z kamenů v kaluži

7., OBRYS STROMU

Vzdělávací cíle dle RVP PV	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky – „obkládání“ kořenů stromu • Rozvoj a užívání všech smyslů – hmatem vnímání kůry stromů <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj vnímání, porozumění • Rozvoj komunikativních dovedností - práce ve skupině, ve dvojicích • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce ve skupině
Očekávané výstupy	<p>Vnímá barvy, které dokáže roztřídit. Skupina si společně vybere strom ke tvorbě. Dítě spolupracuje ve skupině. Dokáže si ve skupině rozdělit úkoly.</p>
Metody	<p>Slovní – popis, vysvětlení, rozhovor, diskuze Praktické – manipulace s předměty</p>
Organizační forma	<p>Skupinová</p>
Místo realizace	<p>Zahrada mateřské školy</p>
Doba trvání	<p>45 minut</p>
Využitý přírodní materiál	<p>Barevné listy (javor mleč, javor klen, líska obecná, buk lesní)</p>
Pomůcky	<p>/</p>

Motivace

Nasbírané listí z předešlého dne jsem vysypala na hromadu. Děti si roztřídily listy na hromádky podle barev.

Realizace

„Děti, podívejte se, jaké nám vznikly barevné hromádky“ (společně jsme si je prošli a děti pojmenovaly jednotlivé barvy). „Mohly bychom se pokusit z nich vytvořit pestrobarevný koberec, který rozprostřeme kolem stromu. Co vy na to?“

S dětmi jsme byly včera v parku v Klatovech, kde si děti nasbíraly mnoho barevných listů. Dnes si je společně rozdělily podle jednotlivých barev. Děti si ve vytvořených skupinách

našly strom, který je zaujal. Je výhodou, že většina stromů na zahradě mateřské školy má kořeny nad zemí, což je při této aktivitě zapotřebí. Úkolem dětí je, pomocí listů postupně obkládat jednotlivé kořeny stromů. Záleží na dané skupině, jakou techniku skládání listů si zvolí. Nakonec každá skupina představila svůj strom ostatním (jaké barvy zvolily a proč je skládaly zvoleným způsobem, také pocity ze samotné aktivity).

Evaluce

Při procházce v parku děti obdivovaly nalezené listy a zkoumaly jejich barvu. Nejvíce je zaujaly listy, které obsahovaly více barev. Překvapilo mne, jak si děti rozdělily práci ve skupině a uměly spolu komunikovat. Někdo měl za úkol přinášet požadovanou barvu listů a ostatní je skládaly okolo kořenů. Poté se vyměnily. Každá skupina jinak volila barvy, při pokládání listů. Nejvíce si děti zvolily postup, kdy například nejprve obkládaly strom červenými listy, poté zelenými a dále střídaly různé barvy. Další varianta byla, že střídaly dvě barvy v kruhu. Začaly například žlutým listem a jako další následoval zelený a postupně se opakovaly. Další kruh obsahoval zase jiné dvě barvy, které se střídaly. Zaujalo mne, jak děti samy zjistily, když pokládaly listy vedle kořenů, že musí jich naskládat více na sebe, aby neprosvítila zem.

Obrázek 11 – Barevný koberec

Obrázek 12 – Obkládání kořenů stromu

8., BAREVNÉ CESTY

<p>Vzdělávací cíle dle RVP PV</p>	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky – pokládání listů na zem • Rozvoj a užívání všech smyslů – sbírání listů <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj vnímání, porozumění • Rozvoj komunikativních dovedností - práce v kolektivu • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj estetického vnímání, citění a prožívání <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce v kolektivu <p><u>Dítě a svět</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách – sběr přírodnin ze země – sběr spadlých listů, pozorování mravenců
<p>Očekávané výstupy</p>	<p>Pozoruje a všímá si mravenčích cestiček. Dokáže pracovat ve větším množství dětí. Sesbírá listy, které ho zaujmou. Dle své fantazie vytvoří každý část cesty.</p>
<p>Metody</p>	<p>Slovní – vysvětlování, popis, diskuze Praktické - manipulace s předměty</p>

Organizační forma	Frontální
Místo realizace	Zahrada mateřské školy
Doba trvání	45 minut
Využitý přírodní materiál	Barevné listy (javor mleč, javor klen, líska obecná, buk lesní)
Pomůcky	/

Motivace

Děti si při pobytu na školní zahradě hrály mezi stromy. Upoutaly je mravenci, kteří „pochodovali“ za sebou na svých cestičkách, které se klikatily mezi stromy. Děti je se zájmem je pozorovaly.

Realizace

„Paní učitelko, mezi stromy jsou mravenci a lezou jenom v cestičkách“ přiběhla holčička. S ostatními dětmi jsme se na ono místo šly také podívat. Děti se zaujetím pozorovaly mravence. Poté se ozval jeden chlapec: „Co kdybychom si taky udělali takové cestičky, jako ti mravenci?“ Ostatní nadšeně souhlasili. „Ale jak je uděláme a z čeho?“ chlapec dodal. Všichni se zamysleli a společně je napadlo, že cestičky vytvoří pomocí barevných listů.

Děti se dohodly, že cestičky vytvoří z listů, kterého je na školní zahradě velké množství. Někdo sbíral jenom listy žluté, jiní zase oranžové nebo červené. Poté všichni shromáždili svůj nasbíraný materiál pod stromy. Postup byl následovný: každé z dětí si vytvořilo svoji část, a ty nakonec spojily, a tak vznikla jedna velká společná cesta.

Evaluace

Tato aktivita byla pro mne úžasnou ukázkou spolupráce mezi dětmi. Vždy někdo něco navrhl a ostatní dokázali přijmout jeho nápad. Děti také musely přemýšlet dopředu a snažit se stavět svoji část směrem k jiné, aby se mohly napojit. Důležitá byla také komunikace mezi dětmi, dohodnout se, kam naše cesta povede. V některém případě nastal problém, a to že děti se nechtěly připojit k ostatním a tvořily si tak svůj vlastní směr. Musela jsem tedy zakročit. Cesty jsem přirovnala k silnicím, které vždy na sebe nějak navazují. Kdyby jeho cesta nenavazovala, mravenci by se nedostali do svého obydlí.

Obrázek 13 – Barevné cesty

Obrázek 14 – Tvorba cest

9., OBLIČEJE STROMŮ

Vzdělávací cíle dle RVP PV	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj jemné motoriky – práce s bahnem a přírodninami • Rozvoj a užívání všech smyslů <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj vnímání, porozumění • Rozvoj komunikativních dovedností - práce ve skupině • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce ve skupině <p><u>Dítě a svět</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Seznamování se s místem a prostředím • Vytvoření povědomí o sounáležitosti s živou a neživou přírodou – sběr přírodnin ze země
Očekávané výstupy	<p>Dítě si vyzkouší pracovat s bahnem. Dokáže vyjádřit své představy pomocí přírodnin a bahna. Znázorní základní znaky lidského obličeje (oči, uši, ústa ...) Popíše svůj výtvar a představí ho ostatním.</p>
Metody	<p>Slovní – popis, diskuze, vysvětlení Praktické – experimentování, manipulace s předměty</p>
Organizační forma	Individuální/skupinová
Místo realizace	Stromy u cyklostezky
Doba trvání	60 minut
Využitý přírodní materiál	Hlína, voda, šišky, listy (javor mleč, dub letní), kameny, tráva, dvounažky z Javoru mleč, klacíky, mech
Pomůcky	Dětské lopatky, kyblíky

Motivace

S dětmi jsme na procházce pozorovaly různé stromy. Porovnávaly je mezi sebou, kdy některé byly úzké, jiné mohutné a široké. Děti také stromy objímaly. Společně se chytily za ruce a zkoušely, kolik je jich třeba, aby strom objaly. Dále také pomocí hmatu zkoumaly kůru.

Realizace

Děti si všimly, že kůra na stromech jim připomíná obličeje a hned je dokázaly i podrobně popsat. „Ten je asi nějaký mrzutý, že se tak mračí!“ jedno dítě ukázalo na velký strom, před

kterým stálo. „Mně se zase zdá, jako kdyby byl smutný,“ ozval se další. „A co si myslíte o těchto stromech?“ zeptala jsem se a ukázala na vedlejší smrky. Děti si je prohlédly, ale nic neviděly. „Ty se nijak netváří,“ poté odpověděly. Všichni nadšeně vykřikly: „Tak jim nějaký obličej uděláme!“

Z mateřské školy jsem vzala s sebou barel čisté vody a menší nádoby. Každý si vzal misku, do které lopatkou nabral hlínu. S mojí pomocí jsme přilévali vodu a za krátkou dobu nám vzniklo hustší bahno. Děti si ho prsty promačkaly a dobře propracovaly. Potom hmotu připevňovaly na stromy a tak je „oživily“. Bahno nanášely po menších částech a postupně ho vmačkávaly do kůry. Některé děti svoje tvoření přizpůsobily tvaru stromu tak, že například na mohutný, široký strom udělaly velký kulatý obličej. Jakmile měly obličej dokončené, začaly v blízkém okolí hledat přírodniny, kterými ho dozdobily. Jednotlivé přírodní materiály (listy, šišky, větvičky, trávu ...), vmačkávaly nebo vpichovaly do bahna, a tak vytvořily obočí, vousy, zuby nebo oči.

Evaluace

Každý si vybral strom, kterému chtěl vytvořit obličej. Protože kůra stromů, kterou si děti zvolily, neměla hladkou strukturu, bláto bez problémů krásně drželo. Všichni byli nadšeni z této aktivity a to především kvůli bahnu. Jedno dítě zpočátku pouze kamarády sledovalo a práce s bahnem mu připadala odpudivá. Dítě jsem do aktivity nenutila, ale postupem času, jak vidělo, že všichni s nadšením pracují s tímto materiálem, zkusilo ponořit prsty do nádoby s bahnem. Zanedlouho zapomnělo, že mu to bylo ze začátku nepříjemné a tvorbu si užívalo. Líbilo se mi, že každý obličej byl jedinečný a originální. Na místo tvoření jsme se vrátily za tři dny. Díky tomu, že nepršelo, bahno trochu zatvrdlo a na stromech stále drželo. Děti obdivovaly, jak se jejich výtvořiny proměnily. Jak vše usychalo a barva se měnila na světle šedou. Na několika stromech bahno tolik nezaschlo, a proto se výtvořina rozpadla. Mým cílem bylo, ukázat dětem, že se dá tvořit i s tímto netradičním materiálem. Bahno pro ně představuje zábavu, ale nemusí být pouze jenom jako předmět samotné hry, ale i jako nástroj výtvarného umění.

Obrázek 15 – Obličje stromů 01

Obrázek 16 – Obličje stromů 02

Obrázek 17 – Tvorba obličejů na stromech

10., DOMEČEK PRO BROUČKY

<p>Vzdělávací cíle dle RVP PV</p>	<p><u>Dítě a jeho tělo</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj hrubé a jemné motoriky – procházka lese, manipulace s přírodninami • Rozvoj a užívání všech smyslů – pozorování brouků lupou, vnímání přírody a zvuků v lese <p><u>Dítě a jeho psychika</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj vnímání, porozumění • Rozvoj komunikativních dovedností - práce v kolektivu • Rozvoj tvořivosti • Rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání <p><u>Dítě a ten druhý</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozvoj kooperativních dovedností – spolupráce v kolektivu <p><u>Dítě a svět</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Seznamování se s místem a prostředím, ve kterém dítě žije • Vytvoření povědomí o sounáležitosti s živou a neživou přírodou – pozorování brouků
<p>Očekávané výstupy</p>	<p>Procvičí si práci s lupou. Dokáže pracovat ve větším množství dětí. Sesbírá přírodniny, které ho zaujmou. Podílí se na tvorbě domečku. Společně popíše konečné dílo.</p>

Metody	Slovní – popis, vyprávění, diskuze Názorné – předvedení Praktické – napodobování, manipulace s předměty
Organizační forma	Frontální
Místo realizace	Lesík u mateřské školy
Doba trvání	60 minut
Využitý přírodní materiál	Listy, větvičky, jehličí, šišky, mech, tráva
Pomůcky	Lupy

Motivace

S dětmi jsem vyrazila do blízkého lesíka, kam s paní učitelkou často chodí, a proto se zde dobře orientují. Všechny děti se snažily našlapovat co nejtišeji a vnímat zvuky samotné přírody a zvířat. Po krátké procházce jsem každému rozdala lupy, aby děti mohly hledat a pozorovat broučky.

Realizace

Při pozorování broučků se jedno z dětí ozvalo: „A kde se schovají všichni před zimou?“ Následovalo zopakování poznatků, které jsme začátkem týdne získaly v tématu příprava zvířat, ptáků a hmyzu na zimu. Děti společně vymyslely, že broučkům postaví domeček.

Děti si společně zvolily místo ke tvoření, kde postaví domečky pro broučky. Domluvily se, že každý najde a přinese z okolí přírodniny, které by se daly použít (šišky, listy, větvičky a další). Nejprve postavily jeden velký domek z navrstvených smrkových a borovicových větviček. Poté někdo stavěl menší domečky z listí, šišek a větviček. Ostatní zatím vytvořily ze šišek plot okolo všech staveb, bránu z větviček a cesty z listí.

Evaluace

Překvapila mne fantazie dětí při popisování jednotlivých staveb, například kašna, rozhledna, obchod. Samotná technika provedení prokazovala nápaditost dětí, např. napíchnuté listy na větvičky, šiška postavená v mechu nebo vystlané cestičky listím. Důležitá tu byla také dobrá komunikace mezi dětmi, kdy se dokázaly dohodnout, kde bude každý stavět. Zvolené místo si vybraly z důvodu krásně jemného mechu, ale poté zjistily,

že přírodniny jdou do něj těžko zapíchnout. Nakonec svoje tvoření pojmenovaly „lesní vesničkou“.

Obrázek 18 – Lesní vesnička

Obrázek 19 – Stavby z přírodnin

3.4 CELKOVÉ ZHODNOCENÍ

Nejdůležitější bylo pro děti, že se při tvoření nacházely v přírodním prostředí a na čerstvém vzduchu a především se chovaly ke krajině s ohledem. Bavilo je objevovat pro ně nové věci a svoji fantazii využily naplno.

Nevýhodou zrealizovaných aktivit může být nedostupnost přírodních materiálů v jiných ročních obdobích, než je samotný podzim. V některých případech je můžeme nahradit jinými, které jsou charakteristické pro daný měsíc. Naopak výhodou je finanční nenáročnost a především využitý čas v přírodě.

Nejvíce jsem si všímala, že děti tvoří nejraději ve skupinách. Po konzultaci s paní učitelkou mi bylo řečeno, že si skupiny samy vyhledávají i v jiných aktivitách. I přesto si vyzkoušely pracovat po hromadě nebo jako jednotlivci.

Ze začátku děti byly ostýchavé, co se týče práce s přírodním materiálem, ale postupně ho poznávaly. Nejčastěji si volily barevné listy a šišky. Snažila jsem se, aby jednotlivé přírodniny poznávaly všemi smysly – zrakem, hmatem, čichem.

Děti se společně shodly, že je nejvíce bavilo tvořit v městském parku v Klatovech. Myslím si, že hlavní příčinou bylo to, že zvolené místo bylo pro ně nové a neokoukané.

Land art je technika, která je uskutečněna v přírodě, a proto by měl být pedagog správně vybaven. Děti jsem vždy upozornila na bezpečnost, co se týká jedovatých rostlin, plodů, ale i tvoření blízko potoka.

Aktivity konané v přírodě nejde zcela naplánovat. Musí vycházet z dané situace a především z potřeb dětí. V některých případech bylo zapotřebí aktivity upravit nebo bylo nutné i zaimprovizovat. Také přírodní vlivy jsou nevyzpytatelné a svůj plán jim musíte přizpůsobit. Například aktivita s kalužemi byla závislá na dešti. Někdy se stalo, že uprostřed tvoření začal foukat vítr. S dětmi jsme se snažily využít nepřízeň počasí ve svůj prospěch.

Při konečné realizaci všech deseti aktivit bych doporučila pracovat s menším množstvím dětí. Pedagog se tak může věnovat jednotlivcům a pozorovat je při tvorbě. Já osobně jsem se snažila všimnout nedostatků dětí při práci s přírodninami, abych se na ně v příští aktivitě více zaměřila.

ZÁVĚR

Land art jde uskutečnit v každém ročním období a vždy je něčím jedinečný. Pro svoji tvorbu jsem si zvolila roční období podzim, protože obdivuji barevné spektrum, které nám příroda nabízí. Děti využily nespočet přírodních materiálů, se kterými se vždy před každou aktivitou seznámily.

Myslím si, že land art je stále v předškolním věku opomíjený. Sama jsem si vyzkoušela, že tato technika je složitá a to jak její příprava, tak i celkový průběh. Nakonec jsem došla k závěru, že děti chápou a sžijí se s přírodou nejlépe při manipulaci nebo pozorování přírodních materiálů. Děti byly nejvíce překvapené, že přírodniny, které nachází na zemi, mohou dále využít a vytvořit z nich krásné předměty. I praktické zpracování této techniky mi ukázalo nové obzory, co se týče trávení času s dětmi v přírodě a využití toho času k jejímu poznávání.

V praktické části jsem zrealizovala s dětmi deset aktivit, které byly zaměřené na poznávání přírodního prostředí skrze land art. Tvorba probíhala v odlišném prostředí a s různým přírodním materiálem. Dětem tak byly zprostředkovány nové zkušenosti a především zážitky. Opět samy chtěly daný výtvar v přírodě vidět, takže jsme během několika dnů na stejné místo opět zavítali. Po realizaci několika aktivit bylo znatelné, že děti ovládají práci s přírodninami a zkušenosti z předchozích aktivit nadále uplatňují. V závěru této části jsem provedla celkové zhodnocení aktivit, které by mělo pedagogům v mateřské škole nabídnout další náměty, co se týče tvorby v přírodě. Inspirovat je a ukázat jim, že přírodní materiály jsou jedinečné.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce se zabývá tématem využití land artu jako techniky v mateřské škole. Teoretická část popisuje význam land artu a jeho stručnou definici. Dále obsahuje několik umělců, kteří se zabývají tímto uměleckým směrem, jak z řad českých land artistů, tak i zahraničních. Čtenář se také seznámí s výtvarnými technikami, které se pojí k přírodě a se stručným rozdělením a popsáním přírodních materiálů. V závěru je popsán land art a jeho samotné využití v mateřské škole.

V praktické části je uvedeno deset zrealizovaných aktivit inspirovaných technikou land art, které doprovází fotografie zhotovených výtvorů dětí. Je zde zahrnuto celkové zhodnocení všech aktivit, které má nabídnout pedagogům v mateřských školách nápomoc k jejich samotné realizaci.

Klíčová slova: Land art, příroda, přírodní materiály, výtvarné techniky

Cizojazyčné resumé

This bachelor thesis deals with the topic of using land art as a technique in kindergarten. The theoretical part describes the meaning of Land Art and its brief definition. It also includes several artists who are involved in this art direction, both Czech land artists and foreign ones. The reader is also introduced to art techniques related to nature and a brief division and description of natural materials. Finally, land art and its actual use in kindergarten is described.

In the practical part, ten realised activities inspired by land art techniques are presented, accompanied by photographs of the children's creations. An overall evaluation of all the activities is included to offer kindergarten teachers assistance in their actual implementation.

Keywords: Land art, nature, natural materials, art techniques

SEZNAM LITERATURY

ANDRESKOVÁ, Jenny, Markéta KUBECOVÁ, Michaela KUKAČKOVÁ, Lenka SUCHARDOVÁ a Kateřina ZEMANOVÁ. *Rozvíjíme environmentální citění dětí*. Praha: Dr. Josef Raabe, 2018. ISBN 978-80-7496-355-1.

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: Výkladový slovník*. Praha: Akademie věd České republiky, 1997. ISBN 80-200-0609-5.

BLÁHA, Jaroslav a Jan SLAVÍK. *Průvodce výtvarným uměním V*. Praha: Práce, 1997. ISBN 80-208-0432-3.

DEMPSEYOVÁ, Amy, Miroslav KOLÁČ, Jiří MATAS a Kateřina ZVELEBILOVÁ. *Umělecké styly, školy a hnutí: Encyklopedický průvodce moderním uměním*. 2. Praha: Slovart, 2005. ISBN 80-7209-731-8.

HAZUKOVÁ, Helena. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělání*. Praha: Dr. Josef Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-30-5.

HEJTMÁNKOVÁ, Tereza, Michaela HŮRKOVÁ, Alžběta TROJANOVÁ a Marcela VESELÁ. *Do krajiny za land-artem: Praktické využití land-artu pro pedagogy a lektory environmentální výchovy*. Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory - SEVER, 2013. ISBN 978-80-86838-45-8.

HONZÍKOVÁ, Jarmila a Jan NOVOTNÝ. *Dřevo v pracovní výchově*. Plzeň: Krajské centrum vzdělávání a Jazyková škola, 2005. ISBN 80-7020-150-9.

HONZÍKOVÁ, Jarmila. *Kdo tvoří, ten nezlobí*. Plzeň: Nava, 2013. ISBN 978-80-7211-455-9

KŘÍŽOVÁ, Žaneta. *Výtvarné náměty a techniky v předškolním vzdělávání*. Praha: Dr. Josef Raabe, 2017. ISBN 978-80-7496-343-8.

KUBIČKA, Roman a Jiří ZELINGER. *Výkladový slovník malířství, grafiky, restaurátorství*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-9046-7.

MORGANOVÁ, Pavlína. *Akční umění*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-551-9

MRÁZ, Bohumír. *Dějiny výtvarné kultury*. 2. Praha: IDEA SERVIS, 2001. ISBN 80-85970-37-6.

Prorůstání - LandArt: prorůstání - od země k zemi. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. ISBN 978-80-261-0927-3.

ROESELOVÁ, Věra. *Techniky ve výtvarné výchově*. Praha: SARAH, 1996. ISBN 80-902267-1-X.

SCHMELZOVÁ, Radoslava, Dagmar ŠUBRTOVÁ a Radek MIKULÁŠ. *Současná umělecká díla v krajině*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2275-2.

VONDROVÁ, Petra. *Tvoříme z přírodních materiálů*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1183-0.

VONDROVÁ, Petra. *Výtvarné techniky pro děti*. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-329-1.

ZHOŘ, Igor. *Proměny soudobého výtvarného umění*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25555-8

Elektronické zdroje:

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. 2021 [cit. 2022-03-31]. Dostupné z:<https://www.msmt.cz/file/56051/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

OBRÁZEK 1 – CESTY V PARKU	23
OBRÁZEK 2 – OZDOBENÝ STROM	26
OBRÁZEK 3 – ZÁVĚSY Z PŘÍRODNIN.....	28
OBRÁZEK 4 – SLUNCE Z PŘÍRODNIN	29
OBRÁZEK 5 – MANDALY	31
OBRÁZEK 6 – TVOŘENÍ MANDAL	32
OBRÁZEK 7 – VYSKLÁDANÉ CESTY PŘÍRODNINAMI.....	34
OBRÁZEK 8 – TVORBA CEST	35
OBRÁZEK 9 – KALUŽE OBLOŽENÁ LISTY.....	37
OBRÁZEK 10 – RYBA Z KAMENŮ V KALUŽI	37
OBRÁZEK 11 – BAREVNÝ KOBEREC	39
OBRÁZEK 12 – OBKLÁDÁNÍ KOŘENŮ STROMU	40
OBRÁZEK 13 – BAREVNÉ CESTY	42
OBRÁZEK 14 – TVORBA CEST	42
OBRÁZEK 15 – OBLIČEJE STROMŮ 01	45
OBRÁZEK 16 – OBLIČEJE STROMŮ 02	45
OBRÁZEK 17 – TVORBA OBLIČEJŮ NA STROMECH	46
OBRÁZEK 18 – LESNÍ VESNIČKA	48
OBRÁZEK 19 – STAVBY Z PŘÍRODNIN	48